

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ – ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Актуальність проблеми. Освіта - основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутн майбутнього України. Вона є найбільш масштабною сферою українського суспільства, визначальним чинником його політичної, соціально-економічної, культурної й наукової організації. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний і економічний потенціал народу, виховує патріота і громадянина України.

Освіта протягом життя людини стає ключовим чинником конкурентоздатності людини і суспільства в цілому. Саме це дало підставу ЮНЕСКО розробити та прийняти Концепцію ступеневої підготовки фахівців і виступити з міжнародною ініціативою “Освіта для всіх”, яка була проголошена у 1990 році, а у 1997 році прийняти велику програму “Освіта для всіх протягом усього життя”. Згідно European Lifelong Learning Initiative (ELLI) включає всі види навчання – від початкового до вищого, вона є неперервним процесом, який стимулює людей і дозволяє їм оволодівати потрібними знаннями, цінностями, навиками, які вимагаються на протязі їхнього життя. Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення - щастя людини (Алфімов, 1991, с. 85).

Мета роботи: Вивчення професійної орієнтації як елементу професійної освіти та вибору професії. Дж. Холанд довів, що людина обирає таку професію, яка найбільше відповідає її типу особистості, а професійна орієнтація дає фіксовану установку на професію та професійну діяльність.

Професійну орієнтацію можна розглядати як систему завдань, що їх ставить перед людиною суспільство, як процес прийняття рішень, завдяки яким формується в людини необхідність у даній професії на ринку праці, як формування

певного стилю життя. Професійна орієнтація це найперша сходинка у виборі професії. Вона спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності.

Польська дослідниця В.Рахальська (Szajek S., 1989, с. 4) сформулювала постулати, які стосуються майбутньої системи професійної орієнтації:

– професійна орієнтація – це тривала виховна діяльність, яка полегшує людині вибір професії та напряму навчання, а також перехід від школи до професійної діяльності;

– підготовка учня до вибору професії повинна стати інтегральною частиною широкої виховної діяльності, яка виражається в допомозі молоді будувати найбільш перспективні, але реальні життєві плани;

– виховна робота повинна плануватися і здійснюватися таким чином, щоб молода людина з об’єкту виховання перетворювалася на суб’єкт виховання;

– діяльність у галузі професійної орієнтації повинна охоплювати весь період професійного розвитку людини, особливо враховуючи період допрофесійної підготовки;

– правильна реалізація професійної орієнтації повинна робити акцент не лише на матеріальному аспекті професії, але також на таких аспектах, як суспільний та пов’язаний із вдосконаленням особистості;

– підготовка до вибору професії повинна сприяти такому вибору, який, відповідаючи індивідуальним очікуванням і можливостям особистості, буде приносити користь суспільству;

– професійне рішення має бути таким процесом, при якому наступні етапи наближали би людину до найбільш відповідної для неї професії шляхом

прийняття наступних щораз серйозних і довготривалих рішень;

– для того, щоб прийняте рішення щодо вибору професії було не тільки самостійним, але й наближеним до реальності та базувалося на знаннях про себе та обрану професію (Szajek S., 1989, с.6).

Звертаємо увагу на те, що основними функціями професійної орієнтації є соціальна, економічна, психолого-педагогічна, медико-фізіологічна.

Соціальна функція професійної орієнтації передбачає засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, що дозволяє здійснювати соціально-професійну діяльність і самоудосконалюватися у відповідності з державними, суспільними відносинами. Тому професійну орієнтацію молоді необхідно розглядати перш за все з позицій соціального замовлення суспільства, а також прогнозування підготовки майбутніх кадрів для країни.

Економічна функція - формування економічного мислення, навиків сучасної культури праці, розумного споживання і головне - сумлінного ставлення до праці, вибору професії і подальшого шляху продовження освіти з урахуванням необхідності оволодіння спеціальністю, що має першорядне значення для розвитку країни.

Психолого-педагогічна функція спрямована на виявлення і формування інтересів, схильностей, здібностей людини, надання допомоги в пошуку покликання, вибору такої професії, яка відповідала б індивідуальним особливостям особи, її потенційним можливостям.

Медико-фізіологічна функція професійної орієнтації - це реалізація специфічних вимог до здоров'я і окремих фізіологічних якостей людини, необхідних для виконання тієї або іншої професійної діяльності.

Найбільш професійно орієнтованою для молоді варто вважати допрофесійну підготовку. Вона спрямовує їх на формування готовності особистості до професійного навчання з обраної спеціальності; формування професійно значущих якостей, професійних інтересів, мотивації досягнень в обраній галузі; полегшення адаптації до процесу здобуття вищої освіти; розвиток

здатності до професійного самовдосконалення впродовж усієї професійної діяльності (Цехмістер Я.В., 2002, с. 220). Допрофесійна підготовка учнів на медичній спеціальності у профільних ліцеях, яка вже понад десяти років започаткована в Україні, на наш погляд, має важливе значення, оскільки значною мірою сприяє розв'язанню такої складної проблеми як проблема професійної орієнтації. У профільному медичному ліцеї можливе цілеспрямоване і планомірне вирішення проблеми щодо професійного самовизначення особистості майбутнього фахівця, розвитку його професійно-значущих якостей, творчих здібностей і первинних професійних умінь. Федоришин Б.О., 1996., с. 245).

Таким чином, відбувається взаємне проникнення та інтегративний зв'язок середньої і вищої систем освіти, допрофесійної і професійної підготовки в інноваційному середовищі медичного ліцею. У процесі допрофесійної підготовки у ліцеї учень набуває можливості переконатися у правильності професійного вибору. Чим швидше людина вибере певний вид діяльності, тим ліпше пройде процес навчання, тим ефективніша буде праця і мотив до навчання протягом життя.

До завдань професійної орієнтації польський дослідник С.Шаєк відносить такі (Szajek S., 1989., с.10):

– якнайширше ознайомлення дітей і молоді з різними видами професійних груп і шкіл та вищих навчальних закладів, які готують до здобуття даної професії, а також з необхідними в даній професії рисами особистості управлінського динамічного типу (зацікавлення, нахили) та інструментального типу (здібності, вміння, знання);

– формування бажаної соціальної мотивації та ставлення до професії;

– ознайомлення з потребами ринку праці у працівниках для різних професійних груп і в конкретних професіях;

– створення можливостей для співставлення зацікавлень, нахилів, здібностей і конкретних професій;

– знайомство з тенденціями розвитку професій і змін, які відбуваються в змісті і

структурі праці в цих професіях під впливом науково-технічної революції;

– заохочення до співставлення наявних фізіолого-психічних і медичних умов з вимогами, які висуваються щодо них у сфері обраної професії;

– допомога в реальній оцінці професійної придатності та самовизначення;

– усвідомлення необхідності раціонально планувати своє майбутнє, професійний шлях і вироблення переконання про необхідність узгоджувати особисті професійні плани з потребами суспільства (Szajek S., 1989., с.14).

Як показали дослідження, професійна орієнтація молодих людей пов'язана як з власним світоглядом, так і впливом оточення. Лише кожний четвертий абітурієнт вступав до вищого навчального закладу з чітко окресленою метою — отримати знання із обраної спеціальності. Мотивація зовнішнього характеру кожного другого (45%) — порада батьків, знайомих. Велика частка студентів становить з ситуативною можливістю, пов'язаною з невизначеністю життєвих планів (38%). Відзначено також мотиви комунікаційної і розважальної спрямованості — «познайомитися з цікавими людьми», «весело провести студентські роки» (18%).

Я. Камінецький вважає, що усвідомлений вибір громадянами професії створює передумови для одержання максимально високих результатів від трудової діяльності. За даними наукових досліджень, проф-орієнтація, правильний професійний вибір у середньому на 10-30 відсотків підвищують продуктивність праці та на 8-10 відсотків продовжують період працездатності людини. Профорієнтація сприяє раціональній перебудові структури господарства, оскільки допомагає враховувати реальні потреби у професіях, є засобом запобігання стресових станів людей, яким загрожує безробіття. Вона спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства у професійній діяльності (Камінецький Я., 1998., с. 99).

Література

1. Алфімов В.М. Лицей сьогодні і завтра // Рідна школа.- 1991.- №11.- С.82-87.
2. Камінецький Я. Профорієнтація як складова ринкової економіки // Педагогіка і психологія професійно освіти, 1998.-№ 5.- С.95-102.
3. Цехмістер Я.В. Допрофесійна підготовка учнів в лицей медичного профілю: теорія і практика: Монографія. — К.: Наукова думка, 2002. — 620 с.
4. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: Дис.... докт. пед. наук.- 13.00.04.-Київ:Інститут педагогіки і психології професійно освіти АПН України, 1996.- 310 с
5. Szajek S. System orientacji i poradnictwa zawodowego. — Warszawa, 1989.- S.14.

Л. Г. Логуш

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ – ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Стаття розкриває питання необхідності акцентувати увагу молоді на професійну орієнтацію, як елементу професійної освіти. Правильний вибір професії повинен відповідати індивідуальним очікуванням і можливостям особистості. Саме професійна орієнтація спрямована на досягнення збалансованості між професійними інтересами і можливостями людини та потребами суспільства в конкретних видах професійної діяльності. Тому професійну орієнтацію молоді необхідно розглядати перш за все з позицій соціального замовлення суспільства, а також прогнозування підготовки майбутніх кадрів для країни.

Ключові слова: професійна орієнтація, освіта, допрофесійна підготовка, професійна діяльність.

Л. Г. Логуш

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ОРИЕНТАЦИЯ - ФОРМИРОВАНИЕ ОСОЗНАННОГО ВЫБОРА ПРОФЕССИИ

Статья раскрывает вопросы необходимости акцентировать внимание молодежи на профессиональную ориентацию, как элемента профессионального образования. Правильный выбор профессии должен соответствовать индивидуальным ожиданиям и возможностям личности. Именно профессиональная ориентация направлена на достижение сбалансированности между профессиональными интересами

и возможностями человека и потребностями общества в конкретных видах профессиональной деятельности. Поэтому профессиональную ориентацию молодежи необходимо рассматривать прежде всего с позиций социального заказа общества, а также прогнозирования подготовки будущих кадров для страны.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, образование, допрофессиональная подготовка, профессиональная деятельность.

L. Lohush

PROFESSIONAL ORIENTATION - THE FORMATION OF INFORMED CAREER CHOICES

The article reveals the need to focus on youth vocational guidance, as part of vocational education. Choosing the profession must meet individual expectations and abilities of the individual. It vocational guidance aimed at achieving a balance between professional interests and abilities of man and society's needs for specific types of professional activities. Therefore, vocational guidance of young people should be considered primarily from the standpoint of the social order of society, and prediction of future frames for the country.

Professional orientation of young people is associated both with their own worldview and influence the environment as a conscious choice citizens profession creates conditions for obtaining the highest possible results from the work.

The most professionally oriented youth should be considered pre-professional training. She directs them to form personal commitment to professional training in their chosen specialty, the formation of professionally significant qualities of professional interests, motivation, achievement in chosen field; facilitate adaptation to the process of higher education, the development of the capacity for professional self throughout professional.

Keywords: vocational guidance, education, professional training, professional activity.

Рецензенти:

д. пед. н., професор, Сисоєва С.О.

д. пед. наук, професор, Цехмістр Я.В.

Стаття надійшла до редакції 19.09.13